

ВІДГУК

офіційного опонента Паєнка Олександра Станіславовича
на дисертаційну роботу **Одинець Тетяни Євгенівни**
«Теоретико-методологічні засади фізичної реабілітації жінок з
постмастектомічним синдромом», подану на здобуття наукового ступеня доктора
наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю
24.00.03 – фізична реабілітація

Актуальність обраної теми

Рак молочної залози є провідною онкологічною патологією жіночого населення не тільки в Україні, але й у всьому світі. Найбільш перспективним лікуванням хворих на рак молочної залози зараз вважається комплексний метод, який передбачає застосування операції сумісно з консервативними методами спеціального протипухлинного лікування, що дозволяє знизити ризик розвитку місцевих рецидивів і віддалених метастазів і тим самим збільшити тривалість життя хворих, однак потенціє виникнення низки побічних ефектів.

Проведений ґрунтовний аналіз проблемно-орієнтованої літератури показав, що попри наявність дискретних програм фізичної реабілітації пацієнток з постмастектомічним синдромом, відзначається відсутність цілісної системи наукових знань, що потребує створення концепції фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом.

Дисертаційна робота Т.Є. Одинець спрямована на вирішення важливої науково-прикладної проблеми фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом, що має істотну теоретичну, практичну й соціальну значущість для збереження й зміцнення здоров'я населення нашої країни.

Актуальність дослідження підтверджена його виконанням у межах декількох тем: «Фізична реабілітація неповносправних з порушеннями діяльності опорно-рухового апарату» (номер державної реєстрації 0111U006467) та «Основи фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом» на 2016-2020 рр. (номер державної реєстрації 0115U007008).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність

Дисертаційне дослідження Т.Є. Одинець відзначається структурованістю, логічністю; обґрунтованість отриманих наукових результатів базується на застосуванні сучасних інформативних методів дослідження та ретельному аналізі емпіричних даних з достатньою для вірогідних висновків кількістю спостережень, а також застосуванні широкого кола методів математичної статистики. Методологія проведеного дослідження відповідає сучасним вимогам до кваліфікаційних робіт рівня дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту. Наукові положення, висновки дисертаційного дослідження відзначаються новизною, достовірністю та обґрунтованістю.

Наукова новизна отриманих результатів

Дисертанткою **вперше:**

- розроблено концепцію фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом, що передбачає особистісно-орієнтовану варіативну складову, врахування чинників спрямованості засобів реабілітаційного процесу та послідовну

реалізацію чотирьох взаємопов'язаних структурних компонент: фундаментальної, контрольно-діагностичної, організаційної та оцінювальної, що дає змогу стандартизувати структуру і зміст застосованих реабілітаційних заходів у відповідності до етапів відновного періоду;

- розроблено спосіб оцінювання прогнозованого рівня функціонального стану серцево-судинної системи жінок з постмастектомічним синдромом на підставі об'єктивно визначених параметрів центральної гемодинаміки з урахуванням їх вагомих коефіцієнтів в структурі інтегрального показника;

- визначено кількісні та якісні параметри функціонального, психоемоційного стану та якості життя жінок з різними рівнями функціонального стану серцево-судинної системи та типами ставлення до хвороби;

- розроблено диференційовані проблемно- та особистісно-орієнтовані програми фізичної реабілітації хворих з постмастектомічним синдромом, що передбачають врахування особистісних вподобань жінки, обґрунтований вибір засобів, методів фізичної реабілітації щодо перебігу післяопераційного періоду, віку, особливостей фізичного, функціонального, психоемоційного стану, наявності супутньої патології, типу ставлення до хвороби та чинників спрямованості засобів реабілітаційного процесу;

- виявлено гетерохронність ефективності впливу засобів фізичної реабілітації на поліпшення функціонального стану верхньої кінцівки, кардіореспіраторної та вегетативної систем жінок з постмастектомічним синдромом та обґрунтовано раціональність їхнього запровадження.

Практичне значення отриманих результатів

Основні положення та результати дослідження впроваджено в навчальний процес професійної підготовки здобувачів вищої освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України, Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, Львівського державного університету фізичної культури, Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, Хортицької навчально-реабілітаційної академії, Класичного приватного університету, Запорізького національного університету, а також у практику роботи профільних установ. Основні положення дисертаційної роботи представлені у вигляді підрозділів навчальних посібників

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях

Матеріали досліджень відображені у 72 працях, серед яких 1 монографія, 37 статей у наукових фахових виданнях, 3 – у виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз, 11 – у закордонних періодичних виданнях за напрямом дисертації; 16 працях апробаційного характеру; 2 навчальних посібниках; методичних рекомендаціях та патенті України.

Кількість публікацій, повнота висвітлення змісту дисертації повністю відповідають вимогам МОН щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту.

Наукові положення широко опубліковані на Міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких основні: «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» (23-24 жовтня 2014 р, м. Вінниця), «Сучасні проблеми та

перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» (19-20 березня 2015 р; 24-25 березня 2016 р, м. Київ), «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (24-26 вересня 2015 р, м. Луцьк), «Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації» (29-30 жовтня 2015 р, м. Дніпропетровськ), «Bydgoski festiwal nauki» (18-21 травня 2016 р, м. Бидгощ).

Проблематика статей, представлених на конференціях, повною мірою засвідчує належну апробацію результатів проведеного дослідження.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень

Дисертація складається з анотацій, списку публікацій здобувача за темою дисертації, переліку умовних позначень, вступу, 8 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 527 сторінок, робота містить 109 таблиць та 31 рисунок.

Детальний аналіз дисертаційної роботи Т.Є. Одинець вказує, що у вступі дисертанткою обгрунтовано актуальність обраної теми, науковий апарат дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, окреслено структуру дисертації.

У першому розділі представлено результати ґрунтовного аналізу проблемно-орієнтованої літератури, розкрито сутність існуючих протиріч, клінічні прояви та перебіг постмастектомічного синдрому, нормативно-правові засади надання реабілітаційної допомоги жінкам з постмастектомічним синдромом, особливості фізичної та психологічної реабілітації жінок означеної нозології.

У другому розділі представлено ґрунтовну характеристику використаних методів дослідження, методологію наукового пошуку, етапи виконання дисертаційного дослідження впродовж 2012-2017 років.

У третьому розділі представлено передумови, що були покладені в розробку концепції фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом. Результати констатувального експерименту засвідчили, що як на стаціонарному етапі реабілітації, так і диспансерному, у жінок спостерігаються клінічні ознаки тривоги та депресії; погіршення основних аспектів якості життя; функції верхньої кінцівки, роботи респіраторної та серцево-судинної системи, що потребує розробки диференційованих заходів для їх усунення.

У четвертому розділі автором представлено спосіб оцінювання прогнозованого рівня функціонального стану серцево-судинної системи жінок з постмастектомічним синдромом. Суттєвими ознаками розробленого способу є об'єктивне визначення хвилинного об'єму крові та роботи лівого шлуночка, їх вагомого внеску, а також математичний розрахунок інтегрального показника прогнозованого рівня функціонального стану серцево-судинної системи за формулою, що визначає його рівень. Застосування факторного аналізу дало можливість автору в кожному з рівнів функціонального стану серцево-судинної системи визначити найвагоміші чинники, що визначають спрямованість засобів реабілітаційного процесу на стаціонарному та диспансерному етапах реабілітації.

У п'ятому розділі дисертанткою обгрунтовано концепцію, в основу якої покладено чотири компоненти: фундаментальну, контрольню-діагностичну, організаційну, оцінювальну та чинники спрямованості засобів реабілітаційного

процесу. Розроблена концепція передбачає особистісно-орієнтовану варіативну складову, виявлення закономірностей, дотримання загальнодидактичних та авторських принципів, формулювання методичних положень для теоретико-методичного обґрунтування особливостей відновлення якості життя жінок з постмастектомічним синдромом, їх фізичного, функціонального та психоемоційного стану на різних етапах реабілітації.

У шостому розділі авторкою висвітлено напрями практичної реалізації положень концепції шляхом диференційованої фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом за проблемно- та особистісно-орієнтованими програмами, що передбачають врахування особистісних побажань жінки, обґрунтований вибір засобів, методів, фізичної реабілітації щодо перебігу післяопераційного періоду, віку, особливостей фізичного, функціонального, психоемоційного стану, наявності супутньої патології, типу ставлення до хвороби, обсягу оперативного втручання. Розроблені програми ґрунтувалися на поступовому вирішенні поставлених завдань з урахуванням прогнозованого рівня функціонального стану серцево-судинної системи та чинників спрямованості засобів реабілітаційного процесу.

У сьомому розділі представлено ефективність реалізації проблемно-орієнтованої програми на стаціонарному етапі реабілітації та особистісно-орієнтованих програм – на диспансерному. Отримані результати підтверджують ефективність реалізації положень концепції та позитивний вплив програм на функціональний стан системи зовнішнього дихання, серцево-судинної системи, вегетативної, на відновлення активної амплітуди руху в плечовому суглобі, сили м'язів згиначів кисті, больової та тактильної чутливості, зменшення болю, лімфостазу, проявів тривоги, депресії та поліпшення всіх аспектів якості життя жінок з постмастектомічним синдромом на всіх етапах реабілітації.

У восьмому розділі узагальнено результати дисертаційного дослідження, окреслено їх теоретичну та практичну значущість, проаналізовано основні наукові положення із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше, представлено перспективи подальших досліджень.

У результаті проведеного дослідження автором було підтверджено:

-дані С. Кілбреса, 2011; Р. Т. Андерсона, 2012; І. Тхормодсена та ін., 2013 щодо раннього початку реабілітаційних заходів, який може звести до мінімуму виникнення фізичних та функціональних порушень надалі;

-дані Н. Девугта та ін., 2011, А. М. Кастро–Сінчец та ін., 2011; Ю. Х. Лін, 2012, що застосування ручного лімфодренажного масажу у поєднанні з активними вправами в післяопераційному періоді виступають дієвими засобами в профілактиці вторинного лімфостазу з боку верхньої кінцівки;

-дані дослідників С. Ігора, Х. Караполата, Х. Юсіла та ін., 2010 щодо ефективності застосування вправ за системою пілатес, йоги – А. С. Левін, 2012 для нормалізації психоемоційного стану, сну, зниження проявів стресу, втоми, поліпшення якості життя та можливості виконувати повсякденні побутові обов'язки жінки;

-дані авторів Дж. Брача, М. Кац-Леурер, 2012 щодо необхідності дотримуватися принципів фізичного виховання та реабілітації на заняттях з жінками, що мають постмастектомічний синдром.

-думку Е. Дж. Раджотте, К. С. Бейкера та ін., 2012 щодо позитивної ролі групового методу занять фізичною реабілітацією для поліпшення психоемоційного стану жінок; А.С. Койчакаєвої, 2004; Л. Н. Касимової, Т.В. Ілюхіної, 2007 щодо припадання значної частина психоемоціональних порушень на диспансерний етап.

Матеріали проведеного дослідження доповнюють дані:

- І. Кантареро-Вильянуева та ін., 2012 про те, що заняття у водному середовищі сприяють достовірному зниженню втоми, показників болю за сенсорною, афективною та евалюативною шкалами;

- Д. Тідхар, М. Кац-Леурер, 2010 щодо зменшення обсягів лімфостазу у жінок у віддаленому періоді занять у водному середовищі.

-С. Тхорстен, В. Букхард, Т. Фрік та ін., 2012 про те, що упродовж року застосування силових навантажень сприяє поліпшенню всіх складових якості життя.

- Р. К. Шихкерімова, 2008 щодо наявності порушень тактильної та больової чутливості переважно в ділянках над проекцією триголового, великого грудного м'язів та під пахвою у жінок з постмастектомічним синдромом на диспансерному етапі реабілітації.

У результаті проведених досліджень удосконалено:

- відомості про варіативність клінічних проявів постмастектомічного синдрому в частині порушень з боку серцево-судинної, дихальної та вегетативної нервової систем, представлених у дослідженнях Л. З. Вельшера та ін., 2005; С.В. Стражева, 2012; А.В. Братика, 2014;

- параметри інтенсивності та тривалості аеробного навантаження на підставі індивідуальної діагностики рівня функціонального стану серцево-судинної системи жінок з постмастектомічним синдромом, представлених у дослідженнях С.Г. Лакоскі та ін., 2012; З. Брдарескі, А. Джуровік, С. Сусджар, 2012;

-методику занять йогою щодо зменшення проявів лімфостазу, представлених в працях А. Лаудона та ін., 2014, М.І. Фішера та ін., 2014; якості життя – А.С. Левіна, Дж. Л. Балка, 2012; А.С. Мартін, М.Р. Кітс, 2014.

Загалом, дисертаційна робота Одинець Тетяни Євгенівни є структурованою та завершеною науково-дослідною працею. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації і відображає основні положення дисертаційного дослідження. Використані наукові результати та публікації інших авторів мають відповідні посилання на джерела. Дисертаційна робота Одинець Т.Є. не містить результатів кандидатської дисертації, захищеної на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту.

Зауваження і недоліки дисертаційної роботи та автореферату

Оцінюючи в цілому позитивно роботу Одинець Тетяни Євгенівни, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі зауваження та запитання, які потребують уточнення:

1. Підкресленню наукових здобутків автора сприяло б представлення шляхів екстраполяції розробленого способу оцінювання функціонального стану серцево-судинної системи у пацієнок з постмастектомічним синдромом на жінок інших нозологій.

2. В фундаментальній компоненті концепції потребує більш детального пояснення реалізація принципу мотивованості у жінок з постмастектомічним синдромом.

3. Вважаємо доречним представити в проблемно-орієнтованій та особистісно-орієнтованих програмах реабілітації шляхів індивідуалізації вправ з урахуванням типів вентиляційних порушень системи зовнішнього дихання у жінок з постмастектомічним синдромом.

У порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. Що було підставою для вибору особистісно-орієнтованих програм на диспансерному етапі реабілітації?

2. Яким чином в проблемно-орієнтованій програмі на стаціонарному етапі реабілітації відбувалося врахування типу вегетативної регуляції у жінок з постмастектомічним синдромом?

3. Чи всі жінки завершили річний курс занять за особистісно-орієнтованими програмами; чи спостерігалися ускладнення впродовж занять?

Однак вищенаведені недоліки та зауваження є дискусійними і не применшують наукову й практичну значущість отриманих результатів.

Загальний висновок

Загалом, дисертаційна робота Одинець Тетяни Євгенівни «Теоретико-методологічні засади фізичної реабілітації жінок з постмастектомічним синдромом» є актуальною кваліфікаційною науковою працею, що містить наукові положення та науково обгрунтовані результати, які розв'язують важливу науково-прикладну проблему, відповідає вимогам п. 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор, Одинець Тетяна Євгенівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.03 – фізична реабілітація.

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор,
доцент кафедри акушерства і гінекології
Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

О.С. Паснок

ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

